

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Tallinna Halduskohus
Kohtunik	Pihel Sarv
Otsuse tegemise aeg ja koht	10. jaanuaril 2024 Tallinnas
Haldusasja number	3-24-695
Haldusasi	Peipus Grupp OÜ kaebus Põllumajandus- ja Toiduameti 8. veebruari 2024. a otsuse nr 36 tühistamiseks
Menetlusosalised	Kaebaja Peipus Grupp OÜ, esindajad vandeadvokaadid Kristiina Urb-Semjonov ja Küllike Namm Vastustaja Põllumajandus- ja Toiduamet, esindaja Kärt Aavel Kaasatud haldusorganid <ol style="list-style-type: none">1. Keskkonnaamet, esindaja Väino Vaidla2. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, esindajad Elis-Ketter Mürsepp ja Karina Torop ja Herki Tuus
Asja läbivaatamise vorm	Avalikul kohtuistungil 4. detsembril 2024

RESOLUTSIOON

1. Võtta kohtuasja toimikusse Riigikogu maaelukomisjoni 13. juuni 2022. a istungi protokoll nr 155, 19. septembri 2022. a istungi protokoll nr 159, 20. septembri 2022. a istungi protokoll nr 160, 26. septembri 2022. a istungi protokoll nr 161 ja 10. oktoobri 2022. a istungi protokoll nr 163.
2. Tunnistada kalapüügiseaduse § 56 lg-d 3 ja 4 põhiseaduse §-ga 14 vastuolus olevaks osas, milles need ei võimalda Põllumajandus- ja Toiduametil teha otsust jätta kehtivate väärteokaristuste olemasolu korral püügiõiguse vähendamise meede kohaldamata. Jätta need sätted selles osas kohaldamata.
3. Rahuldada kaebus. Tühistada Põllumajandus- ja Toiduameti 8. veebruari 2024. a otsus nr 36.
4. Mõista Põllumajandus- ja Toiduametilt Peipus Grupp OÜ kasuks välja menetluskulud 3114 eurot ja 21 senti.
5. Asendada otsuse avaldamisel XX-i ja YY-i nimed tähemärkidega.
6. Edastada praegune otsus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse läbiviimiseks Riigikohtule.

EDASIKAEBAMISE KORD

Pooltel on õigus esitada kohtuotsuse peale apellatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtule 30 päeva jooksul kohaldamata jäetud õigustloova akti kohta Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud lahendi kuulutamisest arvates (HKMS § 180, § 181 lg 2).

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Regionaal- ja Põllumajandusminister peatas 18. juuli 2023. a käskkirjaga nr 113 ääre- ja avaveemõrdadega rääbisepüügi Peipsi järvel alates 19. juulist 2023. Keskkonnaministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 59 „Ajutised püügikitsendused Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel 2023. aastal“ § 2 lg 2 järgi oli alates rääbisepüügi peatamisest keelatud kasutada lõks-püüniseid Nina külast põhja poole jääval Peipsi järve osal kaldast kaugemal kui 10 km. Püüniseid võis kasutada üksnes juhul, kui nende juht- ja kariaia silmasuurus on vähemalt 86 mm ning kere, kaasa arvatud kalakoti silmasuurus on vähemalt 76 mm.

2. Keskkonnaamet (KeA) karistas 11. oktoobril 2023 XX-i ja YY-it väärteo korras kalapüügiseaduse (KPS) § 81 lg 1 alusel rahatrahviga. Kalurid püüdsid 20. juulil 2023 keeluga hõlmatud Peipsi järve osal kala lubatust väiksema silmasuurusega avaveemõrraga. Kalurid tegutsesid Peipus Grupp OÜ kutselise kalapüügiloa alusel.

3. Põllumajandus- ja Toiduamet (PTA) tegi 8. veebruaril 2024 otsuse nr 36, millega vähendas KPS § 56 lg-te 3 ja 4 alusel Peipus Grupp OÜ ajaloolise püügiõiguse põhjal arvatud kalapüügivõimalusi Peipsi järvel 2024. ja 2025. a-ks. Otsuse järgi tingis püügiõiguse vähendamise asjaolu, et kahte kaebaja püügiloa alusel tegutsenud kalurit karistati KPS § 71¹ lg 1 p-s 4 nimetatud kalapüügi nõuete tõsise rikkumise eest.

Otsuse kohaselt vähendatakse kaebaja 2024. a püügivõimalusi avaveevõrkudega 43 võrra, kaldavõrkudega üheksa võrra, ääre- või avaveemõrdadega kuue võrra ning põhjanootadega ühe võrra. See, mitme püügivahendi võrra kaebaja püügivõimalusi 2025. a-l vähendatakse, arvutatakse pärast kaebaja 2025. a püügivõimaluste selgumist.

4. Peipus Grupp OÜ esitas 7. märtsil 2024 Tallinna Halduskohtule **kaebuse** PTA otsuse tühistamiseks. Kaebaja palus tunnistada KPS § 56 lg-d 3 ja 4 põhiseadusevastaseks ja jätta kohaldamata.

4.1. KPS § 56 lg 3 kehtib ka olukorras, kus rikkumist ei pane toime mitte kutselise kalapüügiloa omanik ise, vaid tema loa alusel kala püüdnud kalur või kapten. Kaebaja ise pole praegusel juhul toime pannud ühtegi süütegu.

4.2. Kaebaja ei saanud väärteomenetluses oma õigusi kaitsta ega väärteootsuseid vaidlustada. Selline menetlus on vastuolus põhiseaduse (PS) §-ga 14. Otsuses ei vastanud vastustaja kaebaja vastuväidetele, leides, et nende hindamine on KeA pädevuses. Kaebajal ei olnud aga võimalik väärteomenetluses KeA-le oma vastuväiteid esitada. KPS § 56 lg-d 3 ja 4 rikuvad kaebaja ettevõtlusvabadust (PS § 31) ja on vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega (PS § 11).

4.3. Püügiloa omaniku suhtes meetme kohaldamine ei mõjuta vahetult kalurit, kes rikkumise toime pani. Kalurid sõlmivad püügiloa omanikega enamasti käsunduslepingu, mitte töölepingu, ning tegutsevad füüsilisest isikust ettevõtjatena. KPS-is on teised sätted, mis võimaldavad kohaldada rikkumiste eest lisaks väärteokaristusele tõhusa toimega haldusmeetmeid rikkumise toime pannud kaluri suhtes (nt KPS § 43 p 1).

4.4. Proportsionaalsuse hindamisel tuleb arvestada ka sellega, et PTA-l pole sätte kohaldamisel kaalutusõigust. 10%-line püügiõiguse vähendamine kohaldub, olenemata rikkumiste arvust või raskusest. Õigushüve kahjustamise määr võib aga olla väga erinev.

4.5. KPS § 56 lg 4 kohaldamine võib viia väga ebaõiglasele ja ebalproportsionaalsele tulemusele, tuues kaasa püügivõimaluste vähendamise 10% asemel oluliselt enam, isegi kuni 100% võrra. Kaebaja põhjanoodaga püügiõigust vähendati ühe nooda võrra, s.o kaebaja saab 2024. a-l püüda kala kuue noodaga. Vähendamine ületab 10%.

4.6. Kõnealuste sätete alusel vähendatakse kalapüügiõigust kahe aasta vältel pärast väärtokaristuse jõustumist. See tähendab, et meetme mõju kestab ka pärast seda, kui andmed väärtokohta karistusregistrist kustutatakse (vt karistusregistri seaduse (KarRS) § 24 lg 1 p 1). See on vastuolus õigusrahu põhimõttega.

4.7. Kaebaja leiab, et tegu oli ühe, mitte kahe rikkumisega. Kalurid panid teo toime samal ajal ja sama mõrraga. KPS § 56 lg-te 3 ja 4 mõte on karistada loaomanikku korduvate rikkumiste korral. Kaks kehtivat väärtokaristust ei tähenda veel kahte rikkumist.

4.8. KPS § 56 lg 3 sõnastusest pole aru saada, kas seda võib kohaldada olukorras, kus mitmel kaluril on kokku mitu karistust või üksnes olukorras, kus sama inimest on karistatud korduvalt. Arusaadav pole, kas vähendatakse ühe või mitme püügiloaga antud püügiõigusi. Samuti pole selge, kas vähendada saab üksnes selle loa alusel antud õigusi, mille alusel tegutseb konkreetse rikkumise toime pannud kalur või kapten.

4.9. Rikkumine pandi toime 20. juulil 2023. Rääbisepüügi keeld hakkas kehtima 19. juulil 2023. Käskkirja viivitamatu, ilma üleminekuajata jõustumine pole kooskõlas hea halduse tavaga. Sellises olukorras oleks KeA pidanud kaaluma, kas karistuse määramine on põhjendatud. Arvestada tuleb ka sellega, et mõrraga kalapüügi katkestamine võib võtta aega. Kaluritele antud vaid ühepäevane reageerimisaeg pole mõistlik. Kui kalurid oleks väärtokaristused edasi kaevanud, oleks neid tõenäoliselt edu saatnud. Kaebajal peab olema võimalik samu vastuväiteid esitada.

4.10. Ei tuvastatud, et kalurid oleksid mõrraga ühegi kala püüdnud. Mõrra suu oli suletud. Seega ei tekkinud keskkonnale kahju.

4.11. Arvestades seda, et tegu oli ühe rikkumisega ja kahju ei tekkinud, ei oleks PTA tohtinud kaebaja püügiõigust vähendada.

5. Vastustaja esitas vastuse, milles palus kaebuse rahuldamata jätta.

5.1. KeA andis 23. novembri 2023. a kirjaga vastustajale teada, et kahte kaebaja kalapüügi- loa alusel tegutsenud kalurit on karistatud kalapüüginõuete rikkumise eest. PTA teavitas kaebajat 28. detsembril 2023 sellest, et plaanib tema püügiõigusi KPS § 56 lg 3 alusel 10% ulatuses vähendada. Kaebaja esitas 4. jaanuaril 2024 oma vastuväited. PTA palus KeA-lt selgitusi tema tegevust puudutavate vastuväidete kohta. 16. jaanuari 2024. a kirjaga selgitas KeA, et on OÜ-d Peipus Grupp kalurite toime pandud rikkumistest ja neile määratud karistustest informeerinud.

5.2. Riigikohus on selgitanud, et PS § 31 teine lause annab seaduseandjale suure vabaduse reguleerida ettevõtlusvabaduse kasutamise tingimusi ja seada sellele piiranguid. Ettevõtlusvabaduse piiramiseks piisab igast mõistlikust põhjusest (halduskolleegiumi 11. aprilli 2016. a otsus asjas nr 3-3-1-75-15). Piirangu põhjus peab johtuma avalikust huvist või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse vajadusest, olema kaalukas ja õiguspärane.

5.3. Kõnealust piirangut toetab PS preambul, mille kohaselt on riik pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus, samuti PS §-d 5 ja 53. Kalavarusid kui Eesti loodusvara tuleb kaitsta. Sel eesmärgil võib seada kalapüügile tingimusi ja piiranguid.

5.4. KPS muutmise seaduse teise lugemise teksti juurde lisatud seletuskirjas (136 SE II) on selgitatud, et tõsiseid kalapüüginõuete rikkumisi (mis on seaduses loetletud) ei panda reeglina

toime juhuslikult. Kõnealuse haldusmeetme eesmärk on panna loa omanik vastutama selle eest, mis tema lubade alusel toimub.

5.5. Seletuskirjas on selgitatud ka, et üldjuhul ületavad kutselise kalapüügi taotlused püügi-võimalusi. Püügi-võimaluste jagamine ajaloolise püügi-õiguse alusel tagab varem püügi-ga tegelenud ja sellesse investeringuid teinud ettevõtjate jaoks stabiilsuse. Püügi-võimaluste samas mahus säilitamine ei ole põhjendatud ettevõtjate puhul, kellele antud püügilubade alusel pannakse ühiskonnale kuuluva kalavaru kasutamisel korduvalt toime tõsiseid kalapüüginõuete rikkumisi. Euroopa Komisjon on mitmel korral juhtinud tähelepanu sellele, et Eesti karistused ei toimi ja on liiga leebed.

5.6. Seletuskirja järgi on tarvis suurendada ettevõtja vastutust juhuks, kui ta ei suuda korraldada oma tegevust nii, et tema kasuks tegutsevad isikud kehtestatud kalapüüginõuetest kinni peavad. Võlaõigusseaduse § 1054 lg-tes 1–3 on ette nähtud analoogne vastutus. Ühtlasi sätestab Euroopa Liidu ühise kalanduspoliitika alusmääruse (EL) nr 1380/2013 art 17, et liikmesriigid kasutavad neile eraldatud kalapüügi-võimaluste jaotamisel läbipaistvaid ja objektiivseid kriteeriume. Kasutatavad kriteeriumid võivad muu hulgas hõlmata kalapüügi mõju keskkonnale, nõuete senist täitmist, panust kohalikku majandusse ja varasemaid püügi-mahte.

5.7. Keskkonnaministeerium ja Maaeluministeerium on KPS § 56 lõikes 3 sätestatud haldus-meetme sobivust, vajalikkust ja mõõdukust selgitanud 15. augustil 2022 (selgitused KPS muutmise seaduse eelnõu 136 SE kohta, kiri nr 1-4/22/1727-5).

5.7.1. Ajalooline püügi-õigus ei ole omand asjaõigusseaduse mõistes, vaid ressursikasutust reguleeriv haldusmeede. Kõigile taotlejatele soovitud ulatuses püügi-võimalusi ei jätku. Aja-loolist püügi-õigust omavale isikule antakse eelis. Ajalooline püügi-õigus annab küll suurema kindlustunde, kuid ei taga, et kalapüügi-võimalus jääb igal juhul samaks. Tegu on püügi-võimaluste jaotamise arvestusliku alusega, mis muutub aasta-aastalt sõltuvalt sellest, kuidas isik on oma püügi-tegevust korraldanud ja kuidas tema tegevus on võrreldav teiste isikute tegevusega. Püügi-õiguse annab kalapüügiluba.

5.7.2. Kui isikule ajaloolise püügi-õiguse alusel antud kalapüügiluba alusel on toime pandud tõsised rikkumised, peab olema võimalik talle antud avaliku ressursi kasutamise soodustust mõjutada, et tagada edaspidi suurem hoolsus.

5.7.3. Isegi kui ajaloolist püügi-õigust saaks pidada PS § 32 kaitsealas olevaks, on piirang õigustatud. Ajaloolist püügi-õigust ei võeta isikult ära. Ajaloolise püügi-õiguse kasutamist üksnes piiratakse tõsiste rikkumiste toimepanemise korral. Lisaks PS §-dele 5 ja 53 õigustavad piirangut keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) §-d 8 ja 13.

5.7.4. Ajaloolise püügi-õiguse alusel loa saanud isik peab tagama nõuetekohase kalapüügi. Kuna ta saab kasu loodusväärtusest, peab ta tegema pingutusi selleks, et tema tegevus ei tooks kaasa ühiskonna jaoks suuri ohte ega riske. Tal tuleb seista hea selle eest, et nii tema ise kui ka loale kantud kalurid ja kaptenid järgiksid kalapüügi tingimusi ja täidaksid neid nõuetekohaselt. Vähendamist kohaldatakse vaid äärmuslikel juhtudel: tõsiste rikkumiste toimepanemise korral, mis on eriti ohtlikud kalavarudele. Seetõttu on tegu kohase meetmega, et hoida ära võimalikke uusi rikkumisi.

5.7.5. Abinõu on vajalik. Ajaloolise püügi-õiguse saanud isikut ei ole võimalik mõjutada teisiti. Juriidilise isiku vastutusele võtmine on problemaatiline. Igapäev tegevust või tegevusetust ei saa juriidilisele isikule omistada. Tõsiste rikkumiste eest karistatakse eeskätt füüsilist isikut. Juriidilise isiku vastu on süüteo menetlust alustatud ligi 12 aasta jooksul vaid 88-l juhul.

5.7.6. Abinõu on mõõdukas. Sellega taotletav eesmärk kaalub üles põhi-õiguse riive. Looduse ja loodusväärtuste kaitsmine on riigi põhiseadusest tulenev ülesanne ning ühtlasi igapäev

kohustus. Meedet rakendatakse üksnes nende tõsiste rikkumiste puhul, mille toimepanemisel on kalavarud enam ohustatud. Selliste rikkumiste korduv toimepanemine seab ohtu kalavarude taastumisvõime. Piirang on õigustatud sellega kaitstavate väärtuste eriti suure kaalukusega. Vähendamise määr 10% mõjub tuntavalt, kuid ei sea ohtu ettevõtja edasist tegevust.

5.8. Ministreeriumid kaalusid püügivõimaluse vähendamist 20% võrra, ent kalurite vastu-seisu tõttu alandati algselt kavandatud määr 10%-le. KPS § 56 lg-s 4 on sätestatud erisus juhuks, kui ettevõtja püügivahendite arvuna omandatud püügivõimalus on väiksem kui 10. Erisuse kehtestamine on vajalik, et tagada selge püügivõimaluste vähendamise kord juhuks, kui 10% ulatuses vähendamist ei ole võimalik kohaldada. See võib tähendada püügivõimaluste vähendamist kuni 100%, kuid on vastustaja hinnangul siiski proportsionaalne ja ühetaoline.

5.9. Pole oluline, kui palju kalu rikkumise tulemusena püüti. See sõltub sellest, millal rikkumine avastati. Kaebaja oli 2023. a-l ainuke kutselise kalapüügiloa saanud isik, kellel kõne-alune probleem tekkis. Kõik teised ettevõtjad suutsid vältida rohkem kui üht karistust ühel veekogul ühe maakonna lubadega.

5.10. See, et väärtekaristusel on mõju ka pärast selle kustumist, pole õigusrahu põhimõttega vastuolus. Püügivõimaluste vähendamise ajal karistused kehtisid. Vajaliku heidutava eesmärgi saavutamiseks poleks piisav püügivõimaluste vähendamine vaid üheks aastaks. Püügi-võimaluste vähendamine ei puuduta väärtetoime toime pannud füüsilist isikut.

5.11. Kalapüügiloa omanik ei vabane vastutusest, kui sõlmib kaluritega töölepingute asemel käsunduslepingud. Kui kaebaja oleks soovinud, et kalurid alluksid tema otsesele kontrollile, oleks ta saanud sõlmida nendega töölepingu. Ka käsunduslepingu kasutamise korral on võimalik võtta kasutusele meetmeid, et rikkumisi ära hoida.

5.12. KPS § 56 lg 3 grammatiline, ajalooline ja teleoloogiline tõlgendamine kinnitavad, et oluline pole, et vähemalt kaks kehtivat karistust oleks ühel ja samal kaluril. Normi kohaldamiseks peab olema vähemalt kaks karistust kutselise kalapüügiloa saanud isikul või tema kalapüügiloa alusel püüdnud kaluritel kokku. Sõna „talle“ viitab selgelt kutselise kala-püügiloa saanud isikule. Selge on ka see, et sätte alusel ei vähendata üksnes konkreetse püügi-loaga antud püügiõigust. Vähendatakse ettevõttele kogu samale alale antud püügivõimalusi.

5.13. KPS § 56 l-te 3 ja 4 rakendamisel ei ole oluline see, et karistused on määratud samal ajal ning sarnastel asjaoludel toime pandud rikkumiste eest. Oluline on rikkumiste eest määratud karistuste arv.

5.14. Kalurid neile määratud väärtekaristusi ei vaidlustanud. Väärteotsused on jõustunud. Vastustaja ei saa anda hinnangut väärtetoimenduse õiguspärasusele.

5.15. Regionaal- ja põllumajandusministri käskkiri nr 113 kehtestati KPS § 49 lg-te 1 ja 2 alusel. Käskkiri hakkas kehtima järgmisel päeval pärast selle Ametlikes Teadaannetes avaldamist. Käskkiri avalikustatakse viivitusega ka ministeeriumi veebilehel. Teave kalapüügi peatamise kohta saadeti kutselise kalapüügiga tegelejaid ühendavatele erialaliitudele.

5.16. Käskkiri nr 113 ei saanud olla kutselistele kaluritele üllatuslik. Püügi peatamine on sellisel moel toimunud juba pikka aega. See on kutselistele kaluritele ettenähtav ja ootuspärane. Ministril ei ole võimalik ette teada ega planeerida seda, millal lubatud saak ammendub. Kui lubatud saak on 90% ulatuses ammendunud, ei saa minister näha ette kaugemat käskkirja jõustumise aega. See tooks tõenäoliselt kaasa lubatud püügimahu ületamise. Kutselised kalurid jälgivad üldjuhul avalikult kättesaadavaid andmeid selle kohta, millises ulatuses on aastane lubatud saak juba välja püütud. Nii on võimalik kalapüügi peatamise aega ette aimata. Kaebuses viidatud olukorrad muudest valdkondadest ei ole praegusega võrreldavad.

5.17. Püügiloa omaniku võimalused esitada vastuväiteid tema kalurite väärteomenetluses on tõepoolest piiratud. Seda eriti olukorras, kus kalurid teda väärteomenetlustest ei teavita. See tuleneb aga eeskätt kaebaja enda valikust kasutada käsunduslepinguid.

5.18. Kalapüüginõuete tõsised rikkumised, mille korral kohaldatakse KPS § 56 lg-tes 3 ja 4 sätestatud, on ammendavalt loetletud KPS § 71¹ lg-s 1. Tegemist on rikkumistega, mis põhjustavad kalavarudele suurt kahju. Ka on tegu objektiivselt, mitte subjektiivselt hinnatavate rikkumistega. Rikkumised olid praegusel juhul üheselt tuvastatavad. Mõlemad kalurid tegutsesid vähemalt otsese tahtlusega.

5.19. Väide, et KPS § 56 lg 4 kohaldamine võib viia ebaproportsionaalse tulemuseni, ei ole praegusel juhul asjakohane. Kaebaja kaotab vaidlustatud otsuse järel oma kuue põhjanoodaga püügivõimalusest ühe. See ei ole ligilähedanegi sajale protsendile. Tegemist on ka väga intensiivse püügivahendiga, mille kasutamine võib viia ülisuure kahjuni kalavarudele.

5.20. Meetme proportsionaalsust hinnates tuleb arvestada kogu KPS 2022. a-l jõustunud muudatuste paketi mõju kaebajale. Tänu n-ö olümpiapüügilt individuaalkvootidele üleminekule 2023. a-l suurenes kaebaja püügiõigus Peipsi järvel Ida-Viru maakonna kaluri kalapüügiloa alusel eelneva aastaga võrreldes 2,7 korda. Ka vähendatud püügivõimaluste korral on kaebajal 2024. a-l võimalik püüda kordades rohkem kala kui 2022. a-l.

5.21. PTA-l pole KPS § 56 lg-te 3 ja 4 kohaldamisel kaalutusõigust. Vastustaja on kohustatud nimetatud sätteid rakendama ega või neist omal algatusel kõrvale kalduda.

6. Keskkonnaamet esitas 4. detsembril 2024 toimunud istungil väärteoasjas nr 940023000711 (XX) ja väärteoasjas nr 940023000712 (YY) koostatud sündmuskoha vaatluse protokoll, väärteoprotokoll ja väärteootsuse. Kohus otsustas jätkata asja läbivaatamist kirjalikus menetluses, et kaebaja saaks nende dokumentidega tutvuda ja esitada oma seisukoha.

7. Kaebaja esitas 27. detsembril 2024 **seisukoha**, milles leidis järgmist.

7.1. Kaebaja palus vaatlusprotokollide kohta arvamuse kutseliselt kalurilt ja koolitajalt Tarmo Rajangult. Viimase sõnul ei saa vaatlusprotokollide põhjal öelda, et nende mõrdadega oli võimalik kala püüda. Protokollides sisalduv teave pole piisav, et teha järeldust, kas mõrrad olid püügikorras või oli püük nendega katkestatud. Protokollides on üksnes info, et mõrdade kalakotid olid suletud. Puudu on aga info selle kohta, kas sissepääs kariaeda oli kala jaoks suletud või avatud. Ka ei ole infot selle kohta, kas mõrra suu oli kinni seotud või mitte. Mõrra suu vaatluse kohta pole protokollides midagi märgitud. Kui mõrra suu on suletud, pole kalal võimalik mõrra kereasse siseneda ja lõksu jääda. XX kinnitas KeA-le esitatud seletuskirjas, et mõrra suu oli kinni seotud ja mõrd kalu ei püüdnud.

7.2. Süüteomenetluses kehtib *in dubio pro reo* põhimõte: kõik kõrvaldamata kahtlused tuleb tõlgendada menetlusosaluse kasuks (väärteomenetluse seadustiku (VTMS) § 2, kriminaalmenetluse seadustiku § 7 lg 3).

7.3. T. Rajang tõi esile, et vaatlusprotokollides on korduvalt kasutatud sama fotot. Tehtud on ülesvõtte GPS-seadme ekraanist, kuid see tõendab üksnes seda, et seade on asunud ekraanil nähtavate koordinaatidega asukohas. Seda, et fotol kajastatud tähistuslipp selles asukohas oleks, pole tõendatud. Et seda kindlalt tõendada, peaks ühel ja samal fotol olema korraga nähtav nii tähistuslipp kui seadme ekraan koordinaatidega. T. Rajangu sõnul tekitab vaatlusprotokollide puhul segadust see, et ühe ja sama mõrra kohta on vaatlusandmed esitatud mõlemas protokollis ning kasutatud on sama fotot. Kaebaja järeldab sellest, et seega ei ole võimalik tõsikindlalt väita, et tegemist oleks olnud erinevate rikkumistega ja erinevate mõrdadega.

7.4. Vaatluse juurde ei kutsunud ei kaebajat ega kalureid. Nad ei saanud seega kontrollida, kas vaatlus viidi läbi nõuetekohaselt. Protokollides on fotod, kuid pole tuvastatav, kus, millal

ja millest need täpselt tehtud on. Näiteks ei ole asjas nr 940023000711 vaatlusprotokolli lk 2 fotolt tuvastatav mõrd märgistusega IV 161. Lk 5 foto järgi on tegemist hoopis mõrraga tähistusega IV 76; ühelgi fotol ei ole tähistuslipp kokkuviidav mõrraga. Ei ole arusaadav, kas tähistuslipp puudutab konkreetset mõrda või mitte.

7.5. KPS § 56 lg 3 ja lg 4 puhul on problemaatiline kaalutusõiguse puudumine. Vastustaja kinnitas nii vastuses kui ka istungil, et nimetatud säte talle kaalutusõigust ei anna. Riigikohus on korduvalt leidnud, et kaalutusõiguse puudumine võib kaasa tuua vastuolu proportsionaalsuse põhimõttega. Riigikogu maaelukomisjoni protokollidest nähtub, et KPS § 56 lg-id 3 ja 4 kehtestades lähtuti eeldusest, et PTA-l on nende normide kohaldamisel kaalutusõigus. Nii näiteks on arutelude käigus väljendatud, et „haldusmenetluses antakse alati isikule võimalus esitada oma pool- ja vastuargumendid. [...] Seega PTA võib oma haldusmenetlusega jõuda järelduseni, et vastav kahtlus tõesti esines ning otsustab püügiõigust mitte vähendada“ (vt Riigikogu maaelukomisjoni istungi protokoll nr 159, 19.09.20222, lk 5, Ain Soome sõnavõtt).

7.6. KPS § 56 lg 3 ja 4 kehtestamise eesmärgiks oli karistada juriidilist isikut. Seda tehakse haldusmenetluse raames, milles ei ole isikule tagatud süüteo menetlusele omased kaitsegarantiid. Eelnõu seletuskirja järgi on praktikas näiteid olukordadest, kus laevakapten ei pane iseseisvalt toime rikkumisi, kuid võtab süü enda peale (vt eelnõu teise lugemine seletuskiri, 18. mai 2022, lk 2). Maaelukomisjoni istungil selgitati, et 10%-lise vähendamise meede on võrsunud olukorrast, kus ettevõtja on oma laeva kaptenile andnud käsu panna toime tõsine rikkumine (vt maaelukomisjoni istungi protokoll nr 159, 19. september 2022, lk 3, Siim Tiidemanni sõnavõtt). Ka Õiguskantsleri Kantseleile jäi silma, et eesmärgiks on karistada, kuid loodud on haldusmeede (vt maaelukomisjoni istungi protokoll nr 155, 13. juuni 2022, lk 4, Merje Kase sõnavõtt). Sama etteheide kõlas edaspidigi.

7.7. Kaebaja leiab, et õigustatud pole karistada juriidilist isikut haldusmenetluses, kus talt on võetud võimalus ennast efektiivselt kaitsta. Kaebajat vääртеomenetlusse mingil moel ei kaasatud, kuna ta ei olnud VTMS tähenduses menetlusosaliseks.

7.8. Meede ei aita saavutada eesmärki piirata pahatahtlikku kalapüüki. Kaebaja ei olnud praegusel juhul rikkuja. Kalurid, kellele rikkumisi ette heidetakse, saavad jätkata oma tegevust mistahes muu ettevõtte juures.

7.9. KPS § 56 lg 3 ja 4 kehtestamisel ei kaalutud piisavalt alternatiivseid meetmeid. Juriidilise isiku vastutuse laiendamise küsimust, mis oli tegelik murekoht, ei analüüsitud. Juriidilise isiku vastutuse aluste laiendamiseni jõudis seadusandja 1. novembril 2023 jõustunud karistusseadustiku (KarS) § 14 muudatustega. Selle sätte alusel vastutusele võtmise korral on tagatud juriidiliste isikute menetluslikud õigused, kuna nad on vääртеomenetlusse kaasatud.

8. PTA esitas 3. jaanuaril 2025 seisukoha.

8.1. PTA pädevuses ei ole anda hinnangut vääртеomenetlusele ja kalapüüginõuete rikkumisele. Seetõttu ei pea vastustaja võimalikuks esitada seisukohta vääртеomenetluse üksikasjade kohta. Vastustaja ei oska kommenteerida avaveemõrraga püügi katkestamise üksikasju. See pädevus on vääртеgude kohtuvälisel menetlejal, praegusel juhul KeA-l.

8.2. Vastustajal pole alust kahelda vääртеomenetluse õiguspärasuses. PTA ei kahtle, et KeA on tuvastanud mõlema kaluri puhul vääртеo õigesti. Kaebaja ei saa praeguses halduskohtumenetluses asuda vaidlustama jõustunud vääртеootsuseid ja -karistusi. Vääртеootsuseid on võimalik vaidlustada maakohtus vastavalt VTMS-ile. Kaebusi pole esitatud ja kaebetähtaeg on möödunud. VTMS § 200 kohaselt on kohtuvälise menetleja jõustunud otsust kohustatud täitma kõik isikud Eesti Vabariigi territooriumil.

8.3. Väärtegude toimepanemine on üldmenetluse otsuste järgi tõendatud lisaks vaatlusprotokollidele ka tunnistaja ülekuulamise protokollidega ja menetlusaluste isikute ülekuulamise protokollidega.

8.4. KPS muutmise aruteludes avaldatu pole asjakohane. Seaduseelnõude väljatöötamisel toimuvad põhjalikud arutelud ja konsultatsioonid. Esitatakse palju arvamusi. Need ei anna alust sisustada õigusnormi mõtet ja eesmärki, kui nendega ei arvestatud õigusnormi kehtestamisel. Seadusandja ei ole KPS § 56 lg-tes 3 ja 4 näinud PTA-le ette kaalumiskohustust või -võimalust. Sätted on põhiseadusega kooskõlas.

8.5. Seda, miks kõnealuse haldusmeetme kehtestamine oli vajalik, on selgitanud nii vastustaja kui ka regionaal- ja põllumajandusministeeriumi esindajad kohtuistungil.

KOHTU PÕHJENDUSED

9. KPS § 56 lg-s 3 on sätestatud: „*Kui kutselise kalapüügiloo saanud isikul või tema kalapüügiloo alusel kala püüdnud kaluril või kaptenil on kokku ühel ja samal veekogul, veealal või maakonnas toimepandud käesoleva seaduse § 71¹ lõikes 1 nimetatud kalapüüginõuete tõsiste rikkumiste eest rohkem kui üks kehtiv karistus väärteo või kuriteo eest, antakse talle viimase karistuse jõustumisele järgneval kahel kalendriaastal kalapüügiluba iga sama veekogu, veeala või maakonna õiguspäraselt omandatud püügivõimaluse kasutamiseks 10 protsendi võrra vähendatud ulatuses.*“

KPS § 56 lg-s 4 on sätestatud: „*Käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud juhul, kui ettevõtja püügivahendite arvuna omandatud püügivõimalus on väiksem kui 10, antakse talle viimase karistuse jõustumisele järgneval kahel kalendriaastal kalapüügiluba iga sama veekogu, veeala või maakonna õiguspäraselt omandatud püügivõimaluse kasutamiseks ühe võrra vähendatud ulatuses.*“

10. KPS § 71¹ lg-s 1 on loetletud seitse tegu, mis loetakse kalapüüginõuete tõsiseks rikkumiseks ja mille korral kohaldatakse KPS § 56 lõigetes 3 ja 4 sätestatud. Punktis 4 on nimetatud kalapüük keelupiirkonnas, keelatud perioodil, lubatud püügivõimalust või püügivahendile kehtestatud lubatud aastasaaiki eirates.

11. Viidatud sätted jõustusid 21. novembril 2022. Sätted lisati seaduseelnõu „Kalapüügiseaduse muutmise seadus 136 SE“ (Riigikogu XIV koosseis) teksti eelnõu teise lugemise etapis. [Seletuskirjas kalapüügiseaduse muutmise seaduse eelnõu teise lugemise jätkamise teksti juurde](#)¹ on selgitatud järgmist.

11.1. Eelnõu esimese ja teise lugemise vahel viidi eelnõusse Keskkonna- ja Maaeluministeeriumi koostöös kompromissina sündinud muudatused. Muudatuste pakett nägi ette ülemineku olümpiapüügilt individuaalkvootidele ja normid püügiloa omaniku vastutuse laiendamiseks. Sektori peamine vastuseis keskendus kalavaru ja keskkonna kaitseks sätestatud haldusmeetmele, mis võimaldab vähendada ajaloolist püügiõigust korduvate tõsiste kalapüüginõuete rikkumise eest. Nii pannakse loa omanik vastutama selle eest, mis tema lubade alusel toimub.

11.2. Maaelukomisjon arutas eelnõud 19., 20. ja 26. septembri ning 10. oktoobri 2022 istungitel. Keskkonnaminister vahendas 19. septembri istungil komisjonile infot kohtumiselt sektori esindajatega. Viimased palusid kõnealune haldusmeede eelnõust välja jätta. Ministri sõnum oli, et oluline on kaitsta Eesti keskkonda ja kalavarusid ning leida lahendus pahatahtliku kalapüügi vähendamiseks. Maaeluministeeriumi esindaja lisas, et Eesti kalavarud on soovitud väiksemad, mistõttu tuleb püüki piirata. Rõhutati, et haldusmeede on täiendus püügivõimaluste jaotusvalemile. Toodi esile, et ministeeriumid kaalusid esialgu püügivõimaluse vähendamist

¹ <https://www.riigikogu.ee/download/3e21c079-c16b-4d9f-b500-45da10a3bbad>

20% võrra. Kalurite vastuseisu tõttu alandati protsent kümnele. See on endiselt piisav, et heidutada rikkumiste toimepanijaid.

11.3. 20. septembri istungil tõid sektori esindajad esile, et kalapüügiloa omanikku ei teavitata tema loa alusel toimepandud rikkumistest ning nende eest määratud karistustest. Sektor pidas järelevalvet ebakompetentseks. Sektor tegi ettepaneku piirata Peipsil esinevate probleemide lahendamiseks püügilubadele märgitud kalurite arvu muutmissagedust ja ühe kaluri mitme ettevõtja loale kandmist. Samuti pandi ette kehtestada järelevalve hõlbustamiseks kindlad lossimis- kohad. Istungil lepiti kokku, et Keskkonnaministeerium ja Maaeluministeerium suhtlevad sektoriga, et leida võimalik kompromiss.

11.4. 26. septembri istungil selgitasid Maaeluministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi esindajad, et ministeeriumid vajavad lisaega leitud kompromissi formuleerimiseks.

11.5. 10. oktoobri istungil esitasid ministeeriumid komisjonile kompromissina muudatuste paketi. Sellega muudeti eelnõuga kavandatud haldusmeede tähtajaliseks. Esialgse versiooni järgi oleks vähendatud püügivõimaluse taastumine olnud võimalik vaid juhul, kui võimalik on ümber jaotada teiste püügiloa omanike suhtes sama haldusmeetme kohaldamise tulemusel üle jäävat ressursi. Kompromissilahenduseks pakuti välja, et kahe tõsise kalapüüginõuete rikkumise korral vähendatakse ettevõtte püügivõimalust 10% viimase karistuse jõustumisele järgneval kahel kalendriaastal. Haldusmeetme tulemusena jääb kahel aastal 10% loaomaniku püügivõimalusest välja jagamata. Ettevõtja säilitab ajaloolise püügiõiguse, kuid loale kantakse 10% ulatuses väiksem püügivõimalus. Seega ei muutuks ajaloolise püügiõiguse vahekord.

11.6. Seletuskirjas on tõdetud, et kalavarud on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult (PS § 5). Õiglane pole võimaldada kasutada püügivõimalusi teistega samas mahus nendel ettevõtjatel, kellele antud püügilubade alusel pannakse korduvalt toime tõsiseid rikkumisi. Nimetatud rikkumised on sellised, mis ei saa olla juhuslikud, vaid on alati tahtlikud.

11.7. Seletuskirjas on esile toodud probleemid juriidiliste isikute vastutusele võtmisel. Ajavahemikul 2016–2018 määrati karistus kalapüüginõuete tõsise rikkumise eest 93 korral. Juriidilisele isikule määrati seejuures karistus kolmel korral. Kohus tühistas ühe määratud karistuse. Euroopa Komisjon on mitmel korral juhtinud tähelepanu sellele, et Eesti karistused ei toimi ja on liiga leebed (vt määrus (EL) nr 1380/2013, art 17).

11.8. Seletuskirja järgi pole juriidilise isiku vastutuse ja suuremate rahaliste karistuste rakendamine kehtiva karistuspoliitika foonil osutunud võimalikuks. Rahatrahvile lisaks on seetõttu vaja rakendada haldusmeedet, et kaitsta kalavarusid ja keskkonda. Vaja on suurendada ettevõtja vastutust juhul, kui ta ei suuda korraldada oma tegevust nii, et tema kasuks tegutsevad inimesed kehtestatud kalapüüginõuetest kinni peavad.

12. Kohus võtab asja toimikusse Riigikogu maaelukomisjoni istungiprokollid, millele kaebaja on viidanud nii kirjalikult esitatud seisukohtades kui ka kohtuistungil.

13. Maaelukomisjoni [19. septembri 2022. a istungi protokoll nr 159](#)² järgi selgitas Maaeluministeeriumi kalanduspoliitika ja välissuhete asekanstler Siim Tiidemann meetme vajalikkust järgnevalt. Rikkumise avastamisel on keeruline tõendada püügiloa omaniku süüd. Samas on teada juhtumeid, kus ettevõtja on andnud oma laevakaptenile käsu panna toime tõsine rikkumine. Ettevõtja jääb aga karistamata. Laevakapten võtab süü omaks ja ettevõtja maksab ära kaptenile määratud karistuse (maksimummäär 1200 eurot, mis ei ole karistusena mõjuv ega hoia ära uusi rikkumisi: vt A. Soome sõnavõtt protokollis lk 6). Ettevõtja püügiõigused jäävad kehtima ja karistatud kapten asendatakse. Rikkumisi saab endiselt toime panna.

² <https://www.riigikogu.ee/download/2f3c183a-11ba-4ddc-ab98-5ed2188c89be>

13.1. Samal istungil selgitas Keskkonnaministeeriumi kalavarude osakonna juhataja Herki Tuus, et ministeerium oli algselt individuaalkvootidele üleminekule vastu, kuna muudatusega suurenevad erinevad riskid, sh on järelevalve keerukam ja ressursimahukam. Seetõttu paluti Maaeluministeeriumil valmistada ette tasakaalustatud muudatuste pakett, mille üheks osaks oli kõnealune haldusmeede.

13.2. H. Tuusi sõnul saab karistusõiguslikke meetmeid kasutada piiratud juhtudel. Haldusmeede annab lisavõimaluse ettevõtja vastutusele võtta. Ettevõtja peab suutma vastutada oma töötajate tegevuse eest avaliku ressursi kasutamisel. Eelnõu väljatöötamiskavatsuse avalikustamisel esitasid ka kohtud seisukoha, mille järgi on kohtupraktikas korduvalt arutatud, kas korduvalt tõsiste rikkumiste toimepanemisel tuleks vähendada rikkujate püügiõigust.

13.3. Komisjoni esimees Sven Sester tõdes, et sektor on ühe murekohana esile toonud olukorra, kui laevakapten soovib ettevõtjale teadlikult halba. Vastuargument on, et rikkumisi peab olema kaks ning tegu on teadlike tõsiste rikkumistega. Keskkonnaminister Madis Kallas märkis samuti, et sektor on tundnud muret olukorra pärast, kus ettevõtja oma töötajad peaksid tegutsema pahatahtlikult.

13.4. A. Soome selgitas vastuseks, et haldusmenetluses antakse alati isikule võimalus esitada oma poolt- ja vastuargumentid. Kui põhjendatakse kellegi pahatahtlikku käitumist (nt altkäemaksu andmise kahtlust), siis neid asjaolusid uuritakse, kaasates vastavad institutsioonid. PTA võib oma haldusmenetlusega jõuda järelduseni, et vastav kahtlus tõesti esines ning otsustada püügiõigust mitte vähendada.

13.5. H. Tuus lisas, et problemaatiline oleks suurendada trahvimäärasid ainult kalandussektoris. Trahvimäärad peavad olema proportsioonis üldise karistuspoliitikaga. Eelnevalt on juba kirjeldatud, et ettevõtete vastutust ei ole lihtne kohtumenetluses ära tõestada, kuna neil on omad vastumeetmed.

14. Riigikogu maaelukomisjoni [20 septembri 2022. a istungi protokoll nr 160](#)³ järgi tõdes A. Soome, et Keskkonnaministeeriumi murekohad individuaalkvootidele üleminekule on osas, mis puudutavad kontrolli-, järelevalve- ja sanktsioneerimismeetmeid, lahendatud. Eelnõu on täiendatud vastava muudatuste paketiga.

14.1. H. Tuus märkis, et esialgu sooviti individuaalkvoodid kehtestada rääbisele ja tindile, mille kaaspüük on minimaalne. Seetõttu on nende kalaliikide puhul riskid väiksemad. Hiljem sooviti kalaliikide valikut oluliselt laiendada. Sellest tulenevalt leidis Keskkonnaministeerium, et vaja on rakendada täiendavaid järelevalvemeetmeid. Ministeeriumite esitatud eelnõu muudatuste pakett peaks neid riske maandama.

14.2. Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu juhataja Urmas Pirk selgitas, et individuaalkvootidele üleminek puudutab eelkõige Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvi. Üleminek on tema hinnangul hädavajalik. 2015.–2022. aastatel on olümpiapüügi tõttu peaaegu igal aastal jäänud välja püüdmata 25–30% kvoodist. Kuue aastaga on ebakindluse tõttu kalurite arv vähenenud 35%. Rannakalurite esindaja H. Vipp lisas, et olümpiapüügi negatiivne pool on, et pooleteise kuu vältel püüavad kõik kalurid korruga ning lubatud kogused püütakse kiiresti täis. Individuaalkvootidega püütakse vastavalt turu vajadusele. U. Pirk nõustus, et kalapüük peaks olema võimalikult hajutatud. Kui kala püütakse kuu aega ja müüakse pool aastat, kaasneb suur energiakulu kala külmutamisele. Lühiajaline suures koguses kalapüük viib ka kokkuostuhinna alla. Kui on võimalik pikema aja vältel püüda, on võimalik ka rohkem tulu teenida (A. Soome).

14.3. A. Soome selgitas, et eelnõus 136 SE on kitsa nimekirjana määratud need tõsised rikkumised, mida on võimalik toime panna vaid teadlikult. Järelevalveorgan ei saa

³ <https://www.riigikogu.ee/download/7e58f207-5728-4eea-9c87-9479de28b3bb>

subjektiivselt kaaluda, kas keegi püüdis keeluajal või mitte. Analüüsi tulemusel jõuti järeldusele, et püügiõiguse vähendamine on sellisel kujul proportsionaalne ettevõtlusvabaduse riive. Vähendamiseks peab olema kaks kehtivat karistust ühe seaduses sätestatud seitsmest tõsisest rikkumisest eest. Üldjuhul aegub väärtegu ühe aastaga. Kui üks rikkumine aegub ja pannakse toime teine rikkumine, siis püügiõigust ei vähendata. Kui kehtivale rikkumisele lisandub teine, hakatakse püügiõigust vähendada.

14.4. Komisjoni esimees S. Sester meenutas eelmisel arutelul esile toodut, et karistataval on võimalik ka protestida vähendamise vastu. A. Soome selgitas taas, et haldusmenetluses antakse alati isikule võimalus esitada oma seisukoht. Kui vastuväited on põhjendatud (nt altkäemaks laevakaptenile), saab PTA langetada motiveeritud otsuse, miks ei vähendata püügiõigust.

14.5. Eesti Kalurite Liidu juht Mart Undrest tõdes, et puudub lahendus sellele, kuidas loa omanik teada saab, et tema loa alusel tegutsedes on rikkumine toime pandud. Inspeksioon ei teavita ettevõtte omanikku, kui laevakapten on rikkumise toime pannud.

14.6. H. Tuus tõdes, et kõnealune meede on väga efektiivne rikkumiste ärahoidmiseks. Vähestele ettevõtjatele antud lubade alusel püüavad kala mitmed inimesed, mistõttu on vastutus üldrahvaliku ressursi kasutamise ees suur. Meetme proportsionaalsuse puhul on oluline, et ettevõtja vastutus sõltub tema suurusel. Kui ettevõtjal on rohkem püügivõimalusi, on tema vastutus selle võrra suurem. Ta nõustus, et ettevõtja teavitamine tema töötajate toime pandud rikkumistest vajab täiendamist.

15. Riigikogu maaelukomisjoni [10. oktoobri 2022. a istungi protokoll nr 163](#)⁴ järgi tutvustati istungil kompromissilahendust, mille järgi püügiõiguste vähendamine piirdub kahe aastaga. Komisjoni liige Tarmo Tamm märkis, et tegu on hea kompromissiga, mida on otsitud väga pikalt.

H. Tuus selgitas, et eelnõusse lisatakse säte, mille järgi KeA peab rikkumiste toimepanemisest teavitama nii ettevõtjat kui ka PTA-d. A. Soome selgitas, et on tuntud muret, et rikkumisest teavitamise korral saab ettevõtte sekkuda menetlusse. Ta selgitas, et teavitamise kohustus tekib hetkel, kui karistus on määratud ja rikkumine on kantud karistusregistrisse.

16. Eeltoodud arutelud annavad hea ülevaate meetme kehtestamise põhjustest ja sellest, miks kujunes lahendus selliseks, nagu see on seaduses sätestatud. Kohtu hinnangul on kutselise loa omaniku püügiõiguse kaheks aastaks 10% võrra vähendamise näol tegu proportsionaalse meetmega, arvestades meetme abil kaitstava õigushüve kaalu.

17. Kalavarud on põhiseaduse järgi kõrgelt väärtustatud rahvuslik rikkus (PS § 5), seda nii nende instrumentaalse ehk kasutamiseväärtuse tõttu kui ka osana elurikkusest. PS § 53 järgi on igaüks kohustatud säästma elu- ja looduskaitse. Keskkonnakaitse meetmed peavad tagama kõrgetasemelise kaitse (KeÜS § 8). Looduskaitsete piirangute kehtestamist õigustab tugev üldine huvi ja isiku kohustus piiranguid taluda on üldjuhul kõrge (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 15. juuni 2021. a otsus asjas nr 5-21-3, p 41).

18. Elurikkuse ja kliimakriisi tingimustes tuleb võtta senisest tõhusamaid meetmeid kalavarude kaitseks. Eelnõu menetluse ajal ministriumite esitatud selgituste järgi on varud juba langenud allapoole soovitud taseme. Ka sektori esindajad tõdesid peetud aruteludel, et kalapüügi järelevalvega Peipsi piirkonnas on probleeme. Seaduseelnõu seletuskirja järgi on ka Euroopa Komisjon andnud Eestile märku, et meil kasutusel olevad meetmed ei ole kalavarude tõhusaks kaitseks piisavad.

19. Aruteludes ja selgitavates dokumentides on kirjeldatud praktilisi probleeme, mille tõttu üksnes süüteomenetluse raames kohaldatavad meetmed ei taga kalavarude kõrgetasemelist

⁴ <https://www.riigikogu.ee/download/93528ac7-5ae6-4e2c-a35a-578aedf44340>

kaitset. Eelkõige on põhjuseks see, et trahvimäärad rikkumisi toime pannud kaluritele või kaptenitele on võrdlemisi väikesed. Juriidilisest isikust loaomaniku vastutusele võtmine on osutunud problemaatiliseks. Viimast probleemi leevendavad eeldatavasti KarS § 14 muudatused, mis jõustusid 1. novembril 2023, s.o pärast KPS-i kõnealuseid muudatusi. See ei tähenda aga, et kõnealune haldusmeede poleks rikkumiste tõhusaks ärahoidmiseks ja püügiõiguse kui avaliku ressursi arvelt omandatud hüve õiglaseks jagamiseks jätkuvalt vajalik.

20. Arvestada tuleb ka seda, et haldusmeede kehtestati koos seadusemuudatusega, millega mindi Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järve kutselises kalapüügis olümpiapüügilt üle individuaalkvootide süsteemile. See võimaldab jaotada püügikoormust hooaja vältel ühtlasemalt, annab ettevõtjatele suurema stabiilsuse ja paremad võimalused tulu teenida.

Keskkonnaministeerium tõi eelnõu üle peetud aruteludel esile, et individuaalkvootidele üleminek muudab järelevalve tegemise keerukamaks. Seetõttu oli ministeerium alguses ülemineku vastu. Ka soovitas Keskkonnaministeerium kalavarude ülemäärase kahjustamise ohu vähendamiseks piirduda individuaalkvootidele üleminekul üksnes rääbise ja tindiga, mille kaaspüük (vt KPS § 3 lg 3) on minimaalne. Tänu haldusmeetme lisamisele muudatuste paketti pidas seadusandja võimalikuks laiendada individuaalkvootide süsteemi ka teistele kalaliikidele.

21. Kohus leiab, et kõnealune haldusmeede võimaldab põhjendatult jagada kontrolli kalurite ja kaptenite tegevuse üle riigi ja püügiloa omanike vahel, kes avaliku ressursi kasutamisest tulu saavad. Olukorras, kus ettevõtja teab, et tema loa alusel toime pandud korduvatele tõsistele rikkumistele järgneb tema püügiõiguse vähendamine, on ta kõrgelt motiveeritud võtma meetmeid, mis selliseid rikkumisi väldiks. Selliste meetmete hulka võivad kuuluda näiteks töövõi käsunduslepingutesse asjakohaste tingimuste seadmine, koostöö tegemine üksnes usaldusväärsete kalurite ja kaptenitega ning loomulikult ka oma töötajatele ja koostööpartneritele selliste juhiste andmine, mis tagaks seadusliku püügi.

22. Meetme proportsionaalsuse tagavad selle kohaldamise tingimused, mis kujunesid lõplikult välja seadusandja, ministeeriumite ja huvigruppide vahelistel aruteludel. Meede on ajaliselt piiratud, piirdudes kahe aastaga. Ajalooline püügiõigus taastub pärast seda perioodi. Arvesse lähevad üksnes tõsised, kalavarusid enim ohustavad rikkumised, mis on seaduses ammendavalt loetletud. Meetme kohaldamiseks peab tõsiseid rikkumisi olema kaks. See annab aluse eeldada süstemaatilisi vajakajäämisi selles, kuidas püügiloa omanik on oma loa alusel kalapüügi korraldanud. Rikkumised peavad seejuures olema toime pandud üheaastase perioodi jooksul. Kui rikkumiste vahele jääb pikem ajavahemik, siis haldusmeede ei kohaldu.

23. Kaebaja viidatud erinevad olukorrad, mis võivad ilmned KPS § 56 lg 4 kohaldamisel ja viia kaebaja hinnangul püügiõiguse ebaproportsionaalselt suure (kuni 100% võrra) vähendamiseni, ei ole praegusel juhul asjakohased. Kaebaja puhul ületab püügiõiguste vähendamine 10% määra üksnes põhjanoodaga püügi puhul, ulatudes 14,3%-ni. Seda ei ole kaitstavaid väärtusi arvestades põhjust pidada ebaproportsionaalseks.

24. Meede ei ole vastuolus õigusrahu põhimõttega põhjusel, et kalapüügiõigust vähendatakse kahe aasta vältel pärast väärteokaristuse jõustumist, samas kui andmed väärtegude kohta kustutatakse karistusregistrist, kui rahatrahvi tasumisest on möödunud üks aasta (KarRS § 24 lg 1 p 1). Nagu kohus juba selgitas on püügiõiguse vähendamine kaheks aastaks selle eesmärgi arvestades proportsionaalne. Asjaolu, et kalurile või kaptenile määratud väärteokaristus vahepealse aja jooksul karistusregistrist kustutatakse, ei oma meetme kohaldamisel või selle proportsionaalsuse hindamisel tähtsust.

25. KPS § 56 lg 3 on kohtu hinnangul selge selles osas, et meetme kohaldamiseks ei pea olema korduvalt karistatud sama isikut (püügiloa omanikku või tema kalapüügiloa alusel kala püüdnud kalurit või kaptenit). Normis on märgitud, et meedet kohaldatakse, kui neil isikutel

kokku on kalapüüginõuete tõsiste rikkumiste eest rohkem kui üks kehtiv karistus. Sõna „kokku“ kasutamisest saab selgelt järeldada, et erinevatele isikutele määratud karistused summeeritakse.

26. Kaebaja leiab, et arusaadav pole ka see, kas vähendatakse ühe või mitme püügilooaga antud püügiõigusi. Kohus kaebajaga ei nõustu. Normis on kirjas, et püügiluba antakse vähendatud ulatuses iga sama veekogu, veeala või maakonna püügivõimaluse kasutamiseks. Oluline pole see, millise konkreetse püügiloo alusel rikkumise toime pannud kalur või kapten tegutses.

27. Meede ei põhjusta eeltoodu põhjal materiaalse ettevõtlusvabaduse (PS § 31) eba-proportsionaalset riivet. Lisaks tuleb aga analüüsida seda, kas meetme kohaldamisel on tagatud püügiloo omaniku põhiõigus menetlusele ja korraldusele ja sellel põhinev õigus heale haldusele (PS § 14).

28. See põhiõigus annab menetluse subjektile õiguse nõuda tõhusat ja õiglast menetlust enda materiaalsete õiguste kaitseks ning kaitseb teda nn kafkaliku protsessi eest. Esmane vastutus selle põhiõiguse tagamise eest on Riigikogul, sest just seadustega tuleb paika panna põhiõiguste teostamiseks vajalik, sh vajaliku menetluse ja korra peamised elemendid. Riigikogu peab kehtestama normid, mis piisava tõenäosusega ja piisaval määral tagaks põhiõiguste teostumise ning kaitse.⁵

29. Riigikohus on selgitanud, et õigus heale haldusele hõlmab isiku õigust tutvuda oma juhtumit puudutava teabega, õigust olla ära kuulatud, õigust nõuda haldusorganilt põhistatud otsust ja õigust vaidlustada haldusorgani otsust (põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 20. oktoobri 2009. a otsus asjas nr 3-4-1-14-09, p 44).

30. KPS § 71¹ lg 2 järgi teavitab KeA kutselise kalapüügiloo omanikku, kelle loa alusel toimunud kalapüügil toimepandud rikkumise eest karistus määrati, karistusandmete kandmisest karistusregistrisse, näidates ära karistuse jõustumise aja. Registrisse kantakse kohtuvälise menetleja jõustunud otsus karistuse määramise kohta väärtetasjas (KarRS § 6 p 2). Seega ei ole püügiloo omanikul võimalust kaitsta ennast püügiõiguse vähendamise vastu vastuväidete esitamisega või edasikaebusega väärtetemenetluses. Ta ei ole väärtetemenetluses menetlusosaliseks (vt VTMS §-d 16 ja 18 lg 1). Seda kinnitas kohtuistungil ka kohtuvälise menetleja KeA esindaja.

31. Eelnõu aruteludel toodi korduvalt esile, et püügiloo omajal on haldusmenetluses võimalus esitada oma seisukoht. Leiti, et PTA võib haldusmenetluse tulemusel jõuda ka otsusele püügiõigust mitte vähendada. Näiteks toodi olukord, kus kalur või kapten paneb teod toime paha-tahtlikust soovist tuua ettevõtjale kaasa kahjulik tagajärg püügiõiguse vähendamise näol.

32. Kaebaja ei saanud praegusel juhul haldusmenetluses ligi kõigile tema suhtes meetme rakendamise aluseks olnud väärtetemenetluse dokumentidele. KeA keeldus 9. jaanuari 2024. a kirjaga (digitoimiku leht (dtl) 44) kaebajale väärtetasjade materjale väljastamast, v.a väärtetetasused, mis on pärast jõustumist avalikud. KeA leidis, et tegu on asutusesiseseks kasutamiseks määratud teabega, mida ta ei või kaebajale avaldada (avaliku teabe seaduse (AvTS) § 35 lg 1 p 1 ja § 38 lg 3). Kaebaja pöördus 15. jaanuaril 2024 väärtetemenetluse materjalide saamiseks uuesti KeA poole. KeA vastas 22. jaanuari 2024. a kirjaga (dtl 51), millega edastas kaebajale XX-i väärtetetoimiku materjalid, kuna viimane andis selleks nõusoleku. KeA ei nõustunud jätkuvalt YY-i toimikut väljastama. Kaebaja märgib siiski kaebuses, et sai väärtetasja nr 940023000712 protokollid YY-i käest.

33. Haldusmenetluse seaduse (HMS) § 37 lg 1 järgi on menetlusosalisel isikul õigus tutvuda haldusorganis säilitatavate asjas tähtsust omavate dokumentidega. Kohus leiab, et sellest sättest, samuti hea halduse põhimõttest tulenevalt oli PTA-l kohustus tagada kaebajale juurdepääs

⁵ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 5. vlj. Ü. Madise jt (toim.). Tartu: Iuridicum 2020, § 14 komm. 26 ja 27 (Liina Lust-Vedder).

infole mis oli tema suhtes haldusmeetme kohaldamise aluseks. Kui püügiloa omanik ei saa väärtekaristuse määramise aluseks olnud materjalidega tutvuda, ei ole tal võimalik kasutada tõhusalt enda õigust olla ära kuulatud (HMS § 40 lg-d 1 ja 2). Ära kuulamise õiguse tõhus realiseerimine eeldab, et menetlusosalisele on piisavalt täpselt teada asjaolud, mille kohta ta võib arvamuse ja vastuväited esitada (Riigikohtu halduskolleegiumi 22. oktoobri 2012. a otsus asjas nr 3-3-1-46-12, p 24).

34. Kuna KPS § 56 lg-tes 3 ja 4 sätestatud haldusmenetluse viib läbi PTA, lasub just temal, mitte menetlusosalisel, kohustus küsida KeA-lt haldusmenetluses tähtsust omada võivad väärtemenetluse materjalid ja edastada ära kuulamisõiguse tõhusaks teostamiseks vajalik info menetlusosalisele. Vajaduse korral tuleb PTA-l küsida KeA-lt luba selleks, et asutusesiseseks teabeks kuulatud teave haldusmenetluse osalisele edastada (AvTS § 38 lg 3).

35. KeA on praegusel leidnud, et teabe asutusesiseseks tunnistamise peamine eesmärk oli kaitsta andmesubjektide XX-i ja YY-i huve. Kohus märgib, et isikuandmeid sisaldavate dokumentide töötlemiseks, sh nende edastamiseks ei pea olema andmesubjekti nõusolekut, kui töötlemine on vajalik haldusorgani seadusjärgse kohustuse täitmiseks (isikuandmete kaitse üldmäärus (IKÜM) (EL) 2016/679, art 6 lg 1 p c). Seejuures tuleb lähtuda minimaalsuse põhimõttest, edastades isikuandmeid sisaldavat infot ülesande täitmiseks minimaalselt vajalikus ulatuses (IKÜM art 5 lg 1 p c).

36. Kui väärtetoasja materjalidest nähtub isikuandmeid, mille avaldamine püügiloa omanikule riivaks ülemäära menetlusaluse isiku eraelu puutumast, on PTA-l võimalik edastada materjalid püügiloa omajale piiratud ulatuses või teha neist selline kokkuvõte, mis tundlike andmeid ei sisalda. Praeguses asjas pole esitatud põhjendusi, miks ei oleks kaebaja pidanud oma õiguste kaitseks saama tutvuda väärtemenetluse materjalidega karistatud kalurite tundlike isikuandmete kaitse vajaduse tõttu. Info selle kohta, et kalurid rikkumised toime panid, samuti teo toimepanemise üksikasjad ja kalurite ütlused väärtemenetluses pole kohtutoimikus sisalduva teabe põhjal praegusel juhul sellised andmed, mida oleks põhjust kaebaja eest varjata.

37. Oma õiguste kaitseks vajalikest dokumentidest sai kaebaja vähemalt väärtetoasja nr 940023000712 sündmuskoha vaatluse protokoll kätte alles kohtumenetluse raames. Kohus leiab seega, et PTA rikkus menetlusnorme, kui ei loonud haldusmenetluses kaebajale võimalust tutvuda väärtemenetluses karistuste määramise aluseks olnud dokumentidega.

38. KPS § 56 lg-d 3 ja 4 ei ole sõnastatud selliselt, et PTA-l oleks ajaloolise püügiõiguse vähendamisel kaalutusruum. Ka ei anna lg 3 PTA-le võimalust selgitada, kas ja mis asjaoludel on rikkumine toime pandud: oluline on üksnes see, kas määratud on karistus ja kas see kehtib. Võimalust jätta kehtivate karistuste korral püügiõiguse vähendamise meede kohaldamata ei ole kohtumenetluses esitatud seisukohtade põhjal näinud ka PTA ise. Kohus ei näe võimalust tõlgendada KPS § 56 lg-id 3 ja 4 PTA-le otsustus- või kaalumisruumi jätvana. Sätete sõnastus on imperatiivne.

39. See, et PTA-l pole võimalik jätta meedet kohaldamata, ükskõik millised olid rikkumiste toimepanemise asjaolud ja millised on püügiloa omaniku vastuväited, riivab püügiloa omaniku õigust korraldusele ja menetlusele ja sealtkaudu ka materiaalselt ettevõtlusvabadust.

Kahtlemata on PTA haldusmenetlus sellisel kujul lihtne ja ökonoomne. PTA saab rajada oma otsuse jõustunud väärtetoostustele, mis on kõigile täitmiseks kohustuslikud (VTMS § 200). Haldusmenetluse ökonoomsus on oluline väärtus, kuid ei õigusta praegusel juhul siiski püügiloa omaniku õiguste riivet, arvestades seda, et meetme mõju püügiloa omaniku ettevõtlusele on märkimisväärne. Et püügiloa omanik poleks lihtsalt menetluse objekt, peab tal olema võimalus esitada oma seisukoht kalapüüginõuete rikkumise asjaolude kohta, nagu leiti ka seaduseelnõu ettevalmistamise aruteludel. PTA-l peab vastavalt sellele olema võimalus jätta meede kohaldamata.

Kohus leiab, et KPS § 56 lg-d 3 ja 4 on põhiseadusega vastuolus osas, milles ei jäta PTA-le otsustusruumi jätta püügiõiguse vähendamise meede kohaldamata.

40. Kohus jätab asja lahendamisel normi kohaldamata, kui see on vastuolus põhiseadusega (HKMS § 158 lg 4). Norm peab olema põhiseadusevastases osas asjassepuutuv ja asja lahendamisel otsustava tähtsusega (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 9 lg 1). Otsustava tähtsusega on säte siis, kui kohus peaks sätte põhiseadusele mittevastavuse korral otsustama teisiti kui selle põhiseadusele vastavuse korral (vt nt Riigikohtu üldkogu 28. oktoobri 2002. a otsus asjas nr 3-4-1-5-02, p 15).

41. Kui PTA-l pole mingit võimalust jätta kahe kehtiva ja tõsise rikkumise eest määratud karistuse olemasolu korral meedet kohaldamata, tuleks kaebus rahuldamata jätta. Asjaolu, et kaebaja ei saanud haldusmenetluses kõigi ärakuulamisõiguse tõhusaks teostamiseks vajalike dokumentidega tutvuda, samuti kaebaja väited selle kohta, kas meetme kohaldamine oli kindlaks tehtud asjaolusid arvestades põhjendatud, ei oleks PTA otsuse õiguspärasuse hindamisel olulised (vt HMS § 58).

Kui PTA-l on võimalus jätta meede ka kohaldamata, tulnuks tal pärast kaebaja asjakohaste vastuväidete ärakuulamist teha põhjendatud otsus selle kohta, miks ta peab õigustatuks meedet siiski kohaldada. Siinkohal on oluline see, kas kaebaja on esitanud haldusmenetluses või pärast kõigi oluliste dokumentidega tutvumist kohtumenetluses väiteid, mida PTA pidanuks püügiõiguse vähendamist otsustades arvestama ja millele vastama.

42. Kohtuistungil kinnitas KeA esindaja, et YY ja XX panid rikkumised toime eraldi. Kalurid käisid järvel eraldi laevadega üksteisest sõltumatult. Nad ei tegutsenud kooskõlastatult. Mõrra number oli sama, kuna sama tähistusega oli kasutusel kokku kuus mõrda. Seega on ära langenud kaebaja kahtlus, et tegelikult ei pannud tema püügiloa alusel tegutsenud kalurid toime kahte eraldi tegu.

43. Kaebaja leidis, et kaluritele karistuste määramine polnud põhjendatud, kuna püügikeelu käskkiri jõustus vaid ühepäevase etteteatamisega. Seetõttu polnud kaluritel kaebaja hinnangul piisavalt aega sellele reageerida.

44. Vastustaja on selgitanud püügikeelu lühikese etteteatamistähtajaga jõustumise põhjuseid. Ka on vastustaja selgitanud seda, et kutselised kalurid saavad end hoida kursis väljapüügi numbritega (vt praeguse otsuse p-d 5.15 ja 5.16). Seega on piirangu kehtima hakkamise aeg ettenähtav. Piirangust teavitatakse kanalite kaudu, kust kutselistel kaluritel on võimalik see info viivitamatult kätte saada. Seega ei anna kaebaja see väide kohtu hinnangul alust kahelda PTA otsuse õiguspärasuses.

45. See, kui palju kalu nõudeid rikkudes püüti või kui suur kahju rikkumistega keskkonnale tekitati, pole meetme kohaldamisel kohtu hinnangul oluline. Piisab sellest, et tõsine rikkumine KPS § 71¹ lg 1 tähenduses on toime pandud.

46. Kaebaja esitas haldusmenetluses PTA-le ja KeA-le seisukoha (dtl 40), mille järgi kalurid selgitasid nii KeA-le kui ka kaebajale, et mõrdade suud olid nõoriga kinni tõmmatud. Kalapüügieeskirjade rikkumist ei olnud. Varasematel aastatel on Keskkonnainspeksioon leidnud, et kui algab kalapüügi keeluperiood, peab kiiremas korras sulgema nimelt mõrrasuu.

47. PTA vastas vaidlustatud otsuses sellele väitele, et nende küsimuste lahendamine kuulub teise haldusorgani KeA pädevusse. Arvestades jõustunud karistusi ei saa need väited mõjutada haldusmeetme kohaldamist kahel põhjusel: 1) karistused on jõustunud, mistõttu nende üle ei peaks olema vaidlusi või need peaksid olema läbi vaieldud; 2) kalapüügiloa omanikku OÜ Peipus Grupp on tema kalapüügilubadega toimunud rikkumistest teavitatud ja tal on olnud võimalik nende rikkumiste menetluses soovi korral osaleda, sh karistusi vaidlustada.

48. Nagu kohtumenetluses selgus, on PTA argumendid ekslikud. Kaebajal ei olnud võimalik väärtemenetlustes osaleda ega väärtekaristusi vaidlustada.

49. Väärteoasjas nr 940023000711 (XX-i) koostatud sündmuskoha vaatluse protokolliga (dtl 200) oli kaebajal võimalik tutvuda juba haldusmenetluse raames, kuna KeA edastas talle selle väärteoasja toimiku. Protokoll järgi kontrollis KeA 20. juulil 2023 Peipsi järvel koordinaatide N 58,78316° E 27,29033° ja N 58.78385 E 27.28378° vahel asuvas kohas avaveemõrra märgistusega IV-161 püügil olekut. Protokoll järgi oli mõrrakere otsast näha, et kere viimane lõpp on kinni seotud. Protokoll järgi pole seega kaladele tagatud mõrrakerest läbipääs (vt foto dtl 202). Mõrra kaugus lähimast kaldast on 11,6 km.

49.1. Vaatlusprotokollile on lisatud kalapüügivahendi silmasuuruse mõõtmise protokoll (dtl 209). Selle järgi mõõdeti mõrra kere silmasuuruseks 45 mm.

49.2. Rikkumise eest karistas KeA väärteoasjas XX-i 11. oktoobri 2023. a otsusega (dtl 218). Otsuse järgi pani kalur lisaks keeluajal mõrraga kalapüügile toime ka andmete esitamise korra rikkumisi. KeA leidis, et kalur pani rikkumised toime otsese tahtlusega. Kalur oli koostööaldis, tunnistas oma vigu ja lubas edaspidi hoolsam olla. Eeltoodut arvestades karistas KeA teda 100 trahviühiku suuruse rahatrahviga, s.o 400 eurot (ülemmäär 300 trahviühikut).

50. YY-ii väärteoasjas (nr 940023000712) koostatud sündmuskoha vaatluse protokolliga (dtl 222) sai kaebaja tutvuda alles praeguse kohtumenetluse raames.

50.1. Protokoll järgi kontrollis KeA samuti 20. juulil 2023 teise sama märgistusega avaveemõrra püügilolekut asukohas koordinaatidega N 58.88308° E 27.45281° ja N 58.88431° E 27.45659°. Ka selle mõrrakere viimane lõpp oli kinni seotud. Kalade läbipääs ei olnud protokoll järgi seega tagatud (foto dtl 205). Mõrra asukoha kaugus lähimast kaldast oli protokoll järgi 13,501 km.

50.2. Lisatud kalapüügivahendi silmasuuruse mõõtmise protokoll järgi (dtl 228) oli mõrrakere silmasuurus 45 mm.

50.3. Rikkumise eest karistas KeA YY-i 11. oktoobri 2023. a otsusega (dtl 237). Otsuse järgi pani YY toime ka andmete esitamise korra rikkumisi. KeA leidis, et kalur pani teod toime otsese tahtlusega. Kergendava asjaoluna arvestas KeA seda, et kalur oli koostööaldis, tunnistas oma viga ja lubas edaspidi hoolsam olla. KeA karistas YY-it samuti 100 trahviühiku suuruse rahatrahviga, s.o 400 eurot.

51. Kaebaja on põhjendatult esile toonud, et protokollides on üksnes info selle kohta, et mõrdade viimane lõpp oli kinni seotud. Puudu on aga info selle kohta, kas mõrra suu oli kinni seotud või mitte. Kaebaja on esitanud kutselise kaluri ja koolitaja T. Rajangu seisukoha (dtl 267) mille järgi pole juhul, kui mõrra suu on suletud, kalal võimalik mõrra kere sisse siseneda ja lõksu jääda.

52. KeA esindaja kinnitas istungil (01:08:43), et rikkumise tuvastamisel on oluline see, kas mõrra suu on avatud või mitte. Kui kalal pole võimalik mõrda pääseda, siis püüki ei toimu. Tavaliselt lõpetatakse püük nii, et mõrra suu pannakse kinni ja pära avatakse. See tagab, et isegi kui mõni kala suletud mõrra suust sisse pääseb, on tal võimalik mõrrast läbi ujuda. KeA esindaja

kinnitas, et vaatlusprotokollides on fikseeritud see, et mõrdade pärad olid kinni. Selle kohta, kas mõrdade suu oli kinni seotud või avatud, ei teadnud KeA esindaja istungil infot anda.

53. Kaebaja esitas XX-i seletuskirja (tõlge eesti keelde dtl 153). XX selgitas, et püüab Peipsi järvel kala juba palju aastaid. Ajalooliselt on välja kujunenud, et kalapüügi keelu ajal, kui lõpeb limiit või kvoot kala püüdmiseks, seotakse mõrra suu kinni, et kala ei saaks mõrda minna. Sellisel juhul mõrd kala ei püüa. Selline on alati olnud ka ministeeriumi töötajate arvamus ja inspektsiooni töötajate arvamus. XX-i väitel oli ta mõrra suu nööriaga kinni sidunud, nagu tavaliselt. Mõrd kala ei püüdnud.

54. Haldusakti faktiliste aluste kindlakstegemine ja põhjendamine ei või kanduda olulises mahus üle kohtumenetlusse (vt nt Riigikohtu halduskollegiumi 4. märtsi 2020. a otsus asjas nr 3-18-1740, p 18.4).

54.1. Küsimusega, kas mõrdade suud oli suletud või mitte, ja kas meetme kohaldamine on põhjendatud juhul, kui mõrdade suud olid suletud, PTA haldusmenetluses ei tegelenud. Kohus leiab, et PTA oleks pidanud vaidlustatud otsust tehes sellele väitele vastama. Vajaduse korral tulnuks PTA-l rikkumiste asjaolusid selgitada koostöös KeA-ga. Kui PTA leiab, et meetme kohaldamine on põhjendatud kaebaja esile toodud probleemist hoolimata, tulnuks PTA-l seda meetme kohaldamise otsuses põhjendada.

54.2. Kohus ei võta praeguses otsuses seisukohta, kas meetme kohaldamine on põhjendatud olukorras, kus selgub, et mõrdade suud oli suletud. See seisukoht tuleb võtta PTA-l. Kohus märgib aga, et otsustus jätta haldusmeede kohaldamata ei läheks vastuollu VTMS §-ga 200. Tegu on eraldi haldusmenetluses langetatava otsusega, mitte väärteootsuse täitmise. Seetõttu ei piisa kaebajale vastuseks PTA seisukohast, et väärteokaristused on jõustunud.

55. Eeltoodu põhjal leiab kohus, et KPS § 56 lg-te 3 ja 4 vastuolu põhiseadusega on praeguses asjas otsustava tähtsusega. Kohus jätab vastuolu tõttu PS §-ga 14 need sätted kohaldamata osas, milles need ei võimalda PTA-l teha otsust jätta kehtivate väärteokaristuste olemasolu korral püügiõiguse vähendamise meede kohaldamata. Kohus rahuldab kaebuse ja tühistab vaidlustatud otsuse.

56. HKMS § 108 lg 1 järgi kannab menetluskulud pool, kelle kahjuks otsus tehti. Kaebaja palus mõista vastustajalt välja järgmised menetluskulud.

- Riigilõiv kaebuselt ja esialgse õiguskaitsel (EÕK) taotluselt, kokku 40 eurot.
- Kaebuse ja EÕK taotluse koostamine, sh suhtlus kliendiga – 4,25 tundi tunnihinnaga 200 eurot, s.o 850 eurot (advokaadibüroo arve nr 20240291).
- Seisukoha koostamine kohtule seoses EÕK-ga, sh suhtlus kliendiga – 1,75 tundi, s.o 350 eurot (advokaadibüroo arve nr 20240356).
- Asja materjalidega tutvumine, suhtlemine kliendiga, taotluse koostamine PTA-le ja taotluse koostamine KeA-le – kokku 10 tundi, s.o 2000 eurot (advokaadibüroo arve nr 20240057). Kaebaja leiab, et need kulud võiksid olla hüvitatavad, kuna 1) asja materjalidega tutvumine on halduskohtule kaebuse esitamise eelduseks ja seega seotud halduskohtumenetlusega ning 2) kaebaja on tõenditena kaebuse juurde esitanud 15. jaanuaril 2024 KeA-le esitatud taotluse andmete väljastamiseks ja KeA vastuse sellele. Seega on vastavad kulutused tehtud seoses tõendite kogumisega.
- 4. detsembri 2024. a kohtuistungil osalemisega seonduv õigusabikulu, sh istungil osalemine ja ettevalmistus istungiks – 6,25 tundi, s.o 1250 eurot, samuti kohtuistungile sõidukulud summas 22,21 eurot (advokaadibüroo arve nr 20241406, sõidupiletid).
- 27. detsembri 2024. a menetlusdokumendi koostamisega seonduv õigusabikulu – 2,5 tundi, s.o 500 eurot (advokaadibüroo arve nr 20241460).
- Tarmo Rajangult arvamusel saamise kulud – 102 eurot.

Kaebaja selgitas, et on käibemaksukohustuslane, mistõttu on kulud toodud ilma käibemaksuta.

57. Vastustaja leidis, et kulutusi, mis on tekkinud enne vaidlustatud otsuse tegemist, pole HKMS alusel põhjust välja mõista. Riigikohus on järjepidevalt leidnud, et halduskohtumenetluses saab välja mõista ainult kohtumenetluses, mitte haldusmenetluses kantud õigusabikulud. Teiseks leiab vastustaja, et õigusabikulud istungiks ettevalmistamisega seoses on üle paisutatud (HKMS § 109 lg 6). Menetluskulude nimekirja kohaselt on istungil osalemisega seonduvat õigusabi (istungil osalemine ja ettevalmistus istungiks) osutatud 6,25 tunni ulatuses. Istung kestis poolteist tundi.

58. Kohus nõustub vastustajaga, et 19. jaanuari 2024. a arve nr 20240057 alusel kantud kulud pole alust välja mõista. Kulud ei ole tekkinud seoses praeguse kohtumenetlusega (vt Riigikohtu halduskolleegiumi 25. aprilli 2016. a otsus asjas nr 3-3-1-10-16, p 16.1 ja seal viidatud kohtupraktika). Ülejäänud osas peab kohus kaebaja taotletud menetluskulud vajalikuks ja põhjendatuks. Umbes poole tööpäeva pikkune ajakulu kohtuistungiks ettevalmistamiseks on asja keerukust ja mahtu arvestades põhjendatud.

59. Eeltoodu põhjal tuleb vastustajalt kaebaja kasuks välja mõista 3114 eurot ja 21 senti (40+850+350+1250+22,21+500+102).

60. HKMS § 175 lg 3 alusel tuleb otsuse avaldamise korral XX-i ja YY-i nimed asendada tähemärkidega.

61. Kohus selgitab, et praegune otsus edastatakse Riigikohtule põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse läbiviimiseks. Selle käigus hindab Riigikohus halduskohtu otsuse põhjendusi KPS § 56 lg-te 3 ja 4 põhiseadusega vastuolu osas. Juhul, kui Riigikohus praeguse otsuse järeldustega nõustub, tunnistab ta asjakohased sätted põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks. Praegune otsus ei jõustu enne Riigikohtu otsust. Apellatsioonitähhtaeg hakkab kulgema Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud lahendi kuulutamisest arvates (HKMS § 181 lg 2).

Pihel Sarv

/allkirjastatud digitaalselt/